

P
O
L
I
T
I
C
O
L
O
G
I
E

POLITIEK EN MAATSCHAPPIJ
IN SOCIAAL PERSPECTIEF

EDITIE 2015

**BART VAN BOUCHAUTE, CHRISTOPHE TIMBREMONT
EN MARIJKE PRUYT**

© Academia Press
P. Van Duyseplein 8
9000 Gent
Tel. 09 233 80 88   Fax 09 233 14 09
info@academiapress.be   www.academiapress.be

Uitgeverij Academia Press maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij,
de boeken- en multimediadivisie van Uitgeverij Lannoo nv.

Vormgeving & cover: Twin Media

Beeldmateriaal: www.belgaimage.be, met uitzondering van:
p. 95 (Standaard Uitgeverij)
p. 350 (S. De Velder & I. De Cnuydt, *Economie Vandaag 2015*, Gent: Academia Press, 2015)
p. 164 (Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis)
p. 55, 56, 81, 229, 237, 247, 384, 386 (eigen collectie)

Bart Van Bouchaute, Christophe Timbremont & Marijke Pruyt
Politologie. Politiek en maatschappij in sociaal perspectief
Gent, Academia Press, 2015, XIX + 440 pp.

ISBN 978 90 382 2532 6
D/2015/4804/146
NUR 754
U 2387

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgeverij.

INHOUD

WOORD VOORAF XV

DEEL 1 FUNDAMENTEN 1

INLEIDING POLITIEK ALS INTERACTIEPROCES 3

1. DEFINITIE: POLITIEK 5
2. DE BETEKENIS VAN CONFLICT IN DE POLITIEK 6
3. POLITIEK: EEN EERSTE OVERZICHT 8
4. POLITIEK EN BELEID 10

HOOFDSTUK 1 HET POLITIEKE INTERACTIEPROCES 17

1. DE MEERVOUDIGE CONTEXT VAN POLITIEK EN BELEID 20

2. DE BELEIDSCYCLUS 24
  - 2.1. Van uitgangssituatie naar agendavorming 25
    - 2.1.1. Niet een, maar verschillende agenda's 25
    - 2.1.2. Selectiemechanismen bij agendavorming 26
    - 2.1.3. Een overladen agenda 28
    - 2.1.4. Agendavorming als probleemformulering 28
  - 2.2. Beleidsvoorbereiding 29
    - 2.2.1. Haalbaarheid en wenselijkheid 29
    - 2.2.2. Inhoud en proces van beleidsvoorbereiding 29
  - 2.3. Beleidsbeslissing 30
    - 2.3.1. Non-decisions 30
    - 2.3.2. Beslissing als politieke strijd 30
    - 2.3.3. Een formeel politiek besluit 31
  - 2.4. Beleidsuitvoering 32
  - 2.5. Beleidsevaluatie 33
    - 2.5.1. Evaluatie van het effect van beleid 33
    - 2.5.2. Soorten beleidsevaluatie 33
    - 2.5.3. Problemen bij beleidsevaluatie 33
3. POLITIEKE EN ANALYTISCHE VISIE 34

HOOFDSTUK 2 MACHT ALS MOTOR IN DE POLITIEK 37

- 1. HET BEGRIP MACHT IN DE POLITIEK 38**
- 2. MACHTSBRONNEN EN MACHTSMIDDELEN 39**
  - 2.1. Individuele en collectieve machtsbronnen 40
  - 2.2. Overzicht van machtsmiddelen 40
- 3. LATENTE MACHT 43**
- 4. STRUCTURELE MACHT 44**

HOOFDSTUK 3 POLITIEKE STROMINGEN 49

- 1. BREUKLIJNEN EN POLITIEKE STROMINGEN 50**
  - 1.1. Transformaties en breuklijnen in de westerse wereld 50
    - 1.1.1. De politieke revolutie 51
    - 1.1.2. De industriële revolutie 52
    - 1.1.3. De onderwijsrevolutie 53
  - 1.2. Breuklijnen en politieke stromingen in België 53
    - 1.2.1. De levensbeschouwelijke breuklijn 53
    - 1.2.2. De sociaaleconomische breuklijn 55
    - 1.2.3. De communautaire breuklijn 56
    - 1.2.4. De sociaal-culturele breuklijn 58
  - 1.3. Breuklijnen vervagen 60
- 2. POLITIEKE IDEOLOGIEËN 61**
  - 2.1. Ideologie 62
  - 2.2. Liberalisme 63
  - 2.3. Socialisme 66
  - 2.4. Conservatisme 69
  - 2.5. Nationalisme 71
  - 2.6. Christendemocratie 75
  - 2.7. Ecologisme 77
  - 2.8. De toekomst van ideologieën 80
- 3. POLITIEKE PARTIJEN 82**
  - 3.1. Omschrijving 83
  - 3.2. Overzicht van krachtsverhoudingen 83
  - 3.3. Functies van partijen 84
  - 3.4. De partij-organisatie 87
    - 3.4.1. Partijbestuur en partijvoorzitter 87
    - 3.4.2. De partijleden 88
  - 3.5. Partijfinanciering 89
  - 3.6. Verschuiving naar electoraal-professionele partijen 91

HOOFDSTUK 4 DEMOCRATIE 101

1. DEMOCRATIE 102
  - 1.1. Democratie als bestuur van, door en voor het volk 102
  - 1.2. Autoritaire en totalitaire regimes 104
  - 1.3. Kenmerken van de moderne liberale democratie 106
2. DE BELGISCHE PACIFICATIEDEMOCRATIE 108
  - 2.1. Meerderheids- en consensusdemocratie 108
  - 2.2. Gewapende vrede: de Belgische pacificatiedemocratie 109
3. REPRESENTATIE EN VERKIEZINGEN 112
  - 3.1. Representatie 112
    - 3.1.1. Modellen van vertegenwoordiging 112
    - 3.1.2. Vertegenwoordiging en verantwoording 114
  - 3.2. Verkiezingen 115
    - 3.2.1. Eerlijke verkiezingen 115
    - 3.2.2. Stemrecht 116
    - 3.2.3. De selectie van kandidaten 117
    - 3.2.4. Het kiessysteem 117
4. MEDIA EN DEMOCRATIE 121
  - 4.1. Gewijzigde relatie tussen journalist en politicus 121
  - 4.2. De politieke macht van de media 122
  - 4.3. De rol van media voor het publieke debat in de democratie 124

HOOFDSTUK 5 HET OPENBAAR BESTUUR 133

1. OVERZICHT VAN HET OPENBAAR BESTUUR 134
  - 1.1. Openbaar bestuur: overheid en semioverheid 134
  - 1.2. Bestuursniveaus 135
  - 1.3. Vertegenwoordigende organen: ‘parlementen’ 136
  - 1.4. Uitvoerende organen 137
  - 1.5. Semioverheid 138
  - 1.6. De publieke sector 139
2. ORGANISATIEVORMEN VAN HET OPENBAAR BESTUUR 140
3. AMBTENAREN IN HET OPENBAAR BESTUUR 141
  - 3.1. Overzicht ambtenaren 141
  - 3.2. De ambtenaar in de beleidsuitvoering: street level bureaucrats 142
  - 3.3. Van klassieke bureaucratie naar New Public Management 143
    - 3.3.1. Bureaucratie 143
    - 3.3.2. New public management 144
    - 3.3.3. Het einde van NPM? 145
  - 3.4. Spanningen tussen politiek en ambtenarij 146

- 4. NIET TEVREDEN? GA NAAR DE OMBUDSDIENST 147**
  - 4.1. Rol van de ombudsdienst 147
  - 4.2. Federale en regionale ombudsdiensten 148
- 5. BELEIDSINSTRUMENTEN 150**
  - 5.1. Soorten beleidsinstrumenten 150
  - 5.2. Instrumenten bij beleidvoorbereiding en planning 150
  - 5.3. Instrumenten van juridische aard: de regelgeving 152
  - 5.4. Instrumenten van financiële aard 152
  - 5.5. Nieuwe communicatie-instrumenten 153
  - 5.6. Instrumenten tussen verschillende bestuursniveaus en tussen het openbaar bestuur en de private sector 154

HOOFDSTUK 6 DE WELVAARTSSTAAT 159

- 1. KENMERKEN VAN DE WELVAARTSSTAAT 160**
  - 1.1. Omschrijving 160
  - 1.2. Kenmerken 161
- 2. HISTORIEK VAN DE BELGISCHE WELVAARTSSTAAT 162**
  - 2.1. Vrijwillige initiatieven en eerste sociale bescherming (1830-1914) 162
  - 2.2. Uitbouw van sociale organisaties en crisis van de jaren 1930 (1918-1939) 163
  - 2.3. De klassieke welvaartsstaat (1945-1970) 165
- 3. DE WELVAARTSSTAAT IN WERKING 166**
  - 3.1. Inkomensverdeling 166
  - 3.2. Sociale uitkeringen: sociale zekerheid en sociale bijstand 169
    - 3.2.1. Sociale zekerheid 169
    - 3.2.2. Sociale bijstand 172
  - 3.3. Collectieve voorzieningen 174
- 4. DE POLITIEKE ECONOMIE VAN DE WELVAARTSSTAAT 177**
  - 4.1. Kapitalisme en sociale markteconomie 177
  - 4.2. Regulering van de markt: Keynesianisme en monetarisme 178
  - 4.3. Marktkapitalisme versus democratische welvaartsstaat? 180
  - 4.4. Sociaal overleg 180
- 5. TYPES WELVAARTSSTATEN 181**
- 6. CRISIS EN HERSTRUCTURERING VAN DE WELVAARTSSTAAT 182**
  - 6.1. Barsten in de welvaartsstaat 182
  - 6.2. Crisis door maatschappelijke veranderingen 183
  - 6.3. Activering in de sociale investeringsstaat 185
    - 6.3.1. Uitgangspunten 186
    - 6.3.2. Resultaat: minder sociale bescherming en herverdeling 188

HOOFDSTUK 7 PARTICIPATIE 195

- 1. BURGER EN POLITIEK 196**
  - 1.1. Politieke vervreemding 196
    - 1.1.1. Wantrouwen en onmacht 196
    - 1.1.2. Een verklaringsmodel voor de politieke vervreemding 198
  - 1.2. Burgerparticipatie 199
    - 1.2.1. Burgerschap en democratie 199
    - 1.2.2. De participatieladder 200
    - 1.2.3. Ongelijke politieke participatie van burgers 200
- 2. MIDDENVELD EN POLITIEK 202**
  - 2.1. Omschrijving 202
  - 2.2. Overzicht van het middenveld 205
  - 2.3. Opdrachten van het middenveld 205
  - 2.4. Ontstaan en ontwikkeling van het middenveld 206
  - 2.5. Deelname aan het middenveld en democratie 208
  - 2.6. De verhouding tussen het middenveld en de politiek 210

DEEL 2 LAGEN 217

INLEIDING 219

HOOFDSTUK 8 STAATSHERVORMINGEN 225

- 1. DE BELGISCHE STAAT 226**
  - 1.1. De Belgische eenheidsstaat 227
  - 1.2. De Federale staat 227
  - 1.3. Een confederale staat 228
- 2. HISTORIEK VAN DE STAATSHERVORMINGEN 229**
  - 2.1. Van 1830 tot de taalgrens 229
  - 2.2. De eerste vijf staatshervormingen 230
- 3. DE ZESDE STAATSHERVORMING 233**
  - 3.1. De lange aanloop naar de zesde staatshervorming 233
  - 3.2. De zesde staatshervorming 234
- 4. EN WAT NU? 236**
  - 4.1. De verkiezingen van 2014 236
  - 4.2. Toekomstscenario's 237
- 5. HUIDIGE BEVOEGDHEIDSVERDELING 238**

HOOFDSTUK 9 LOKALE POLITIEK 245

1. SITUERING VAN HET LOKAAL BESTUUR 246
  - 1.1. Belang van de gemeenten in kerncijfers 246
  - 1.2. Meerwaarde van de lokale politiek? 247
  - 1.3. Wettelijke context voor het lokaal bestuur 247
2. DE INTERNE VLAAMSE STAATSHERVORMING 248
  - 2.1. Uitgangspunten in het regeerakkoord 248
  - 2.2. Van regeerakkoord tot witboek 248
  - 2.3. De grote lijnen van de interne staatshervorming 249
3. HET GEMEENTEBESTUUR 250
  - 3.1. Opdrachten 250
    - 3.1.1. Wettelijke bevoegdheden 250
    - 3.1.2. Drie soorten wettelijke taken 250
    - 3.1.3. Inhoudelijke beleidsterreinen 251
    - 3.1.4. Ruime autonomie, administratief toezicht 252
  - 3.2. Drie rollen van de lokale besturen 252
    - 3.2.1. Het lokaal bestuur als dienstverlener 253
    - 3.2.2. Het lokaal bestuur als bevoegd gezag 253
    - 3.2.3. Het lokaal bestuur als regisseur/facilitator 254
  - 3.3. Politieke organen 254
    - 3.3.1. De gemeenteraad 254
    - 3.3.2. Het college van burgemeester en schepenen 255
    - 3.3.3. Bevoegdheden college en gemeenteraad – wie beslist wat? 256
    - 3.3.4. De burgemeester 256
  - 3.4. De gemeentelijke administratie 257
    - 3.4.1. Het ambtelijk apparaat 257
    - 3.4.2. Interne organisatie 258
  - 3.5. Ontvangsten en uitgaven van gemeentebesturen 260
    - 3.5.1. Bronnen van ontvangsten 260
    - 3.5.2. Uitgaven van gemeentebesturen 264
  - 3.6. Meerjarenplanning en budget 266
    - 3.6.1. Een nieuw systeem van meerjarenplanning 266
    - 3.6.2. Het budget 267
4. HET OPENBAAR CENTRUM VOOR MAATSCHAPPELIJK WELZIJN 269
  - 4.1. Een tweepolige structuur 269
  - 4.2. Bevoegdheden en opdrachten van het OCMW 269
  - 4.3. Financiën van het OCMW 270
  - 4.4. Politieke organen 270
    - 4.4.1. De Raad voor Maatschappelijk Welzijn 270
    - 4.4.2. Het Vast Bureau en de Bijzondere Comités 271
    - 4.4.3. De Voorzitter 271
  - 4.5. Het personeel 271

5.	HET LOKAAL SOCIAAL BELEID	273
5.1.	Maatschappelijke en bestuurlijke context	273
5.2.	Het decreet Lokaal Sociaal Beleid en de meerjarenplanning	274
5.3.	Verdere ontwikkelingen	275
6.	SAMENWERKINGSVERBANDEN	276
6.1.	Geïntegreerde politiedienst	276
6.2.	Intergemeentelijke samenwerking	276
6.3.	Koepelorganisaties	277
7.	NIEUWE INSTRUMENTEN VOOR BURGERPARTICIPATIE	278
8.	DE PROVINCIE	280
8.1.	Situering van de provincies	280
8.2.	Bevoegdheden	281
8.3.	Bestuurlijke organisatie	283
8.3.1.	De provincieraad	284
8.3.2.	De deputatie	284
8.3.3.	De gouverneur	284
8.3.4.	De provinciale administratie	285
9.	STADSPOLITIEK	285
9.1.	Economische bloei, sociale neergang: de politieke uitdaging	285
9.2.	Stedenbeleid en antistedenbeleid	286
9.3.	De neoliberalisering van de stedelijke ruimte	287
9.4.	Naar een politiek van sociale stijging?	289

HOOFDSTUK 10 VLAAMSE POLITIEK 297

1.	BEVOEGDHEDEN	298
2.	HET VLAAMS PARLEMENT	298
3.	DE VLAAMSE REGERING	301
3.1.	Overzicht van de Vlaamse regering	301
3.2.	De kabinetten: zenuwknoop in de politieke besluitvorming	302
3.2.1.	Het ontstaan van kabinetten	302
3.2.2.	Samenstelling van een kabinet	303
3.2.3.	Kabinetten als draaischijf van het openbaar bestuur	303
3.2.4.	Uitbreiding of afschaffing van de kabinetten?	304
4.	DE VLAAMSE ADMINISTRATIE	305
4.1.	De beleidsdomeinen	305
4.2.	De beleidsraad	307
4.3.	Het departement	308
4.4.	De agentschappen	309

5.	DE BOVENBOUW VAN HET VLAAMSE BELEID	309
5.1.	De strategische adviesraden	309
5.1.1.	Opdracht	310
5.1.2.	Samenstelling	310
5.1.3.	Knelpunten	311
5.2.	Beoordelings- en visitatiecommissies	311
5.2.1.	Beoordelingscommissies	311
5.2.2.	Visitatiecommissies	312
5.3.	Steunpunten	312
5.3.1.	Steunpunten voor het werkveld	312
5.3.2.	Steunpunten voor beleidsrelevant onderzoek	314
6.	VAN IDEE NAAR BELEID	314
6.1.	Vorming van een idee	315
6.2.	Inspraak en invloed	315
6.3.	De bochten van kabinet tot staatsblad	316

HOOFDSTUK 11 BELGISCHE POLITIEK 325

1.	BEVOEGDHEDEN	326
2.	INSTELLINGEN	328
2.1.	Het staatshoofd: de koning	328
2.2.	De regering	328
2.2.1.	De kern van de politieke macht	329
2.2.2.	De regeringsvorming	329
2.2.3.	De premier	331
2.2.4.	De ministers en staatssecretarissen	331
2.2.5.	Ministerraad en kernkabinet	332
2.2.6.	De kabinetten	333
2.3.	Het federaal parlement	334
2.3.1.	Een bicameraal parlement met een krimpende rol voor de Senaat	334
2.3.2.	Functies van het parlement	334
2.3.3.	Interne organisatie van de Kamer	335
2.3.4.	Politieke organen van het parlement	336
2.4.	Het parlement onder druk	338
3.	DE WEG VAN DE WET	338
3.1.	Van ministerieel idee tot wetsontwerp	339
3.2.	Van ingediend initiatief tot bindende wet	340
3.3.	Procedure voor het wijzigen van de grondwet	340
4.	TOEZICHT OP HET OPENBAAR BESTUUR	341
5.	PARTICRATIE IN DE BELGISCHE POLITIEK	345
5.1.	Definitie: particratie	345
5.2.	Particratie in de hedendaagse Belgische politiek	345

- 6. HET BELGISCH SOCIAAL OVERLEG 347**
  - 6.1. Het neocorporatisme 347
  - 6.2. Het systeem van sociaal overleg 348
  - 6.3. Discussie over de politieke macht van de sociale partners 350

HOOFDSTUK 12 EUROPESE POLITIEK 357

- 1. KORTE HISTORIEK VAN DE EUROPESE EENMAKING 358**
- 2. DE EUROPESE LIDSTATEN EN DE EUROLANDEN 360**
- 3. DE EUROPESE INSTELLINGEN 361**
  - 3.1. De Europese Raad 362
    - 3.1.1. Samenstelling 362
    - 3.1.2. Werking en bevoegdheden 362
  - 3.2. De Europese Commissie 364
    - 3.2.1. Samenstelling 364
    - 3.2.2. Werking en bevoegdheden 365
  - 3.3. De Raad van Ministers 366
    - 3.3.1. Samenstelling 366
    - 3.3.2. Werking en bevoegdheden 367
    - 3.3.3. Het Coreper en de werkgroepen 368
  - 3.4. Het Europees parlement 369
    - 3.4.1. Samenstelling 370
    - 3.4.2. Werking en bevoegdheden 372
  - 3.5. Het Europees Hof van Justitie 373
  - 3.6. De Europese Centrale Bank 374
  - 3.7. Adviesorganen 376
- 4. HOE DE EUROPESE 'WETTEN' TOT STAND KOMEN 376**
  - 4.1. Waarvoor is Europa bevoegd? 377
  - 4.2. De gewone wetgevingsprocedure 378
- 5. DE CENTEN VAN EUROPA 380**
- 6. INVLOED VAN DE BURGER OP DE EUROPESE BESLUITVORMING? 381**
  - 6.1. Het democratisch potentieel van Europa 382
  - 6.2. De burger in Europa 383
  - 6.3. De legitimiteit van Europa bij de burgers 384
  - 6.4. Belangengroepen in Europa 386
  - 6.5. Democratische invloed via de lidstaat 388
    - 6.5.1. De federale staat 388
    - 6.5.2. Vlaanderen binnen Europa 389
- 7. DE EUROPESE SOCIALE REFLEX? 389**
  - 7.1. De Europese sociale wetgeving 390
  - 7.2. Het Europees Sociaal Fonds 390
  - 7.3. Besluit 391

8. DE TOEKOMST VAN EUROPA 391

HOOFDSTUK 13 MONDIALE POLITIEK 397

- 1. MONDIALISERING 398**
  - 1.1. De wereld wordt kleiner... en groter 398
  - 1.2. 'Global shift': hoe nieuw is de mondialisering? 399
  - 1.3. Mondialisering, kosmopolitisme en identiteitspolitiek 399
- 2. POLITIEKE MONDIALISERING 401**
  - 2.1. De klassieke nationale staat onder druk 401
  - 2.2. Internationale intergouvernementele organisaties 402
- 3. MONDIALE INSTELLINGEN 403**
  - 3.1. Handvest van de VN 403
  - 3.2. De structuur van de VN 403
  - 3.3. De VN-familie 405
  - 3.4. Internationale economische instellingen 406
  - 3.5. Mondiaal bestuur en democratie 408
- 4. MONDIALE POLITIEK: EEN SPINNENWEB VAN ACTOREN 409**
- 5. MONDIALISERING ALS UITDAGING 410**

**SLOTWOORD NAAR EEN NIEUW SAMENSPEL
TUSSEN BURGER EN POLITIEK? 417**

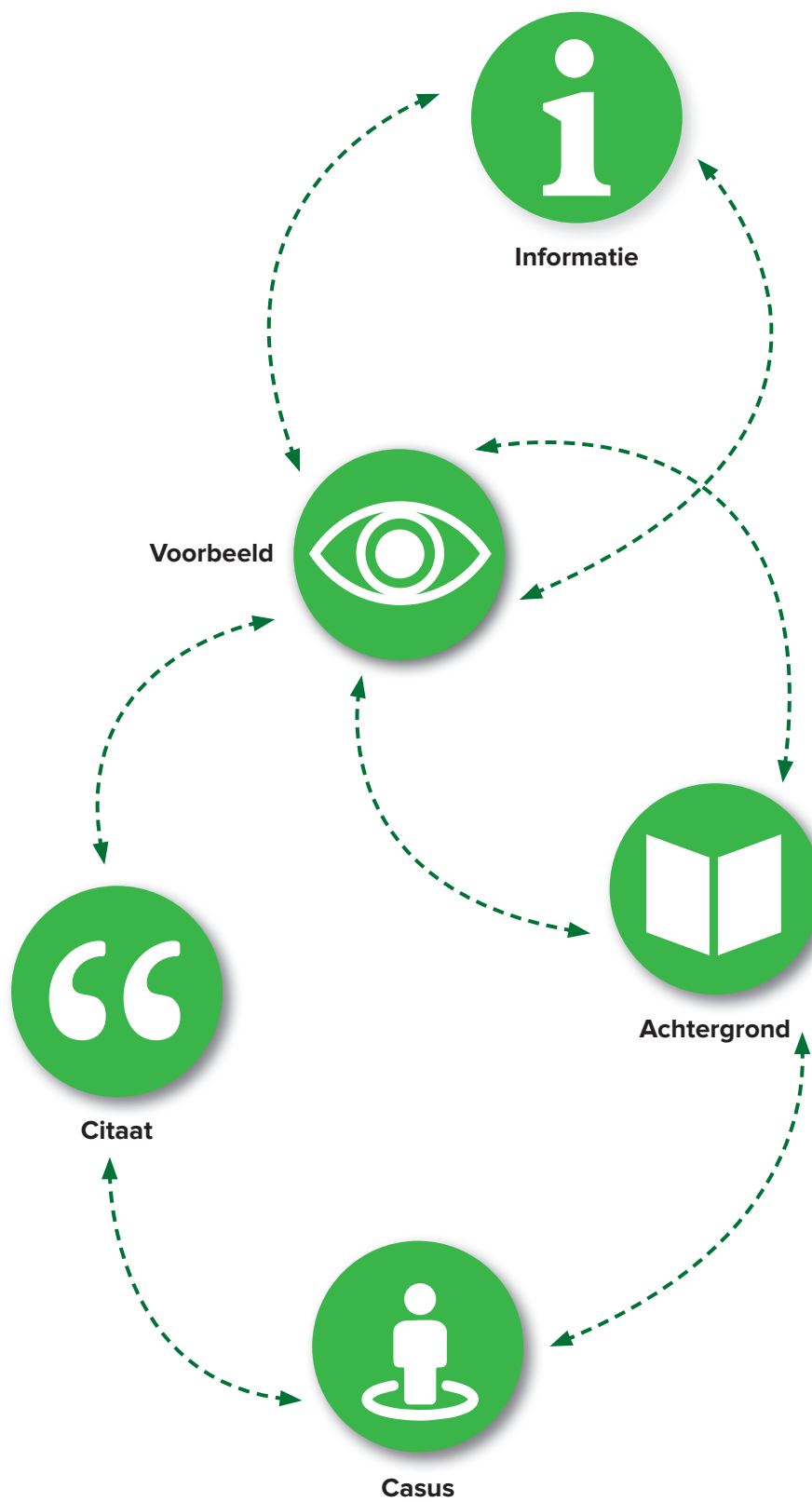
- 1. PARTICIPATIE EN VERDIEPING VAN DE DEMOCRATIE 417**
- 2. WIJZIGENDE CONTEXT, WIJZIGENDE PARTICIPATIE 418**
- 3. HET EINDE VAN DE BURGER-KLANT? 420**
- 4. PROBLEMEN MET PARTICIPATIE 420**
- 5. PERSPECTIEVEN VOOR PARTICIPATIE 421**

GLOSSARIUM 425

BRONNEN 431

OVER DE AUTEURS 440

WOORD VOORAF

“Laten we ons altijd en overal afvragen of er ook andere mogelijkheden zijn dan de enige rechte weg, en laten we die andere paden actief proberen banen. Laten we anderen bij ons verhaal betrekken, laten we over de muurtjes kijken en onze eigen kennis en kracht delen. En laten we niet altijd neutraal aan de kant blijven, maar kleur bekennen en anderen van die droom proberen te overtuigen.”

Wouter Hillaert (Recto Verso), Grote Parade Hart boven Hard – 29 maart 2015

Beste lezer,

Voor je ligt de derde editie (eerste editie 2013) van ‘Politicologie’. Dit handboek biedt een inleiding in een aantal maatschappelijke en politieke instellingen en hun dynamieken. We benaderen die instellingen en de politieke en bestuurlijke dynamiek vanuit een sociaal perspectief. Hiermee verwijzen we naar drie zaken. Ten eerste is dit handboek vooral gericht naar professionals (in opleiding) in de brede sociale sector. Ten tweede is gekozen voor sociaal relevante thema’s, casussen en voorbeelden. Ten derde benaderen we ‘politiek’ in de brede zin: allerlei instellingen, processen en procedures worden gekaderd in een breder verhaal van politiek als interactieproces tussen allerlei actoren. Burgers, groepen en organisaties doen zelf aan politiek en geven actief vorm aan de inrichting van de samenleving. Met die benadering bouwen we voort op de voorloper van dit handboek: Politicologie. Politiek en beleid in sociaal perspectief. De belangrijkste inhoudelijke aanvulling in dit nieuwe handboek is het omvangrijke hoofdstuk over de welvaartsstaat, waarin we het ontstaan, de werking en de heroriëntatie van onze welvaartsstaat in hoofdlijnen uitleggen.

Dit handboek heeft geen academische pretentie noch ambitie. Het kan de zeer degelijke academische inleidingen in politiek en/of beleid zeker niet vervangen. Dit handboek bevat dus geen overzichten van verschillende benaderingen van politiek, macht, partijvorming, ... Het hoopt wel een bijdrage te leveren tot een vertaalslag van essentiële inzichten in politiek en beleid naar concrete praktijken. Daarom is er meer aandacht besteed aan casussen bij elk hoofdstuk, aan voorbeelden en fotomateriaal, ...

Eenzijds willen we bijdragen tot de vorming van professionals en vrijwilligers die te maken krijgen met maatschappelijke instellingen, politiek en beleid. Dit handboek ontstond immers vanuit een opleiding sociaal werk. Soms is het openbaar bestuur de werkgever van sociaal werkers, zoals de jeugdconsulent, de maatschappelijk werker in het OCMW, de medewerker in het cultuurcentrum of de coördinator van de kinderopvang. Of sociaal werkers moeten dossiers verdedigen of belangen van hun doelgroep behartigen tegenover de overheid. In elk geval komen ze in contact met het openbaar bestuur, met maatschappelijke instellingen en met politieke besluitvorming. Vanuit die achtergrond is dit handboek breder uitgewerkt voor professionals – maar ook vrijwilligers – die met politiek en beleid in aanraking komen.

Anderzijds willen we ook bijdragen aan de algemene vorming van burgers. Een levende democratie heeft immers nood aan politiek gevormde burgers. Democratische politiek is een boeiend ‘georganiseerd meningsverschil’ over waar we met de samenleving heen

willen en hoe we dit vorm geven. Daarom is er altijd debat en strijd, met veel verschillende mensen en groepen en vanuit verschillende visies. En dat is de invalshoek van dit handboek. We willen inzicht bijbrengen om politiek beter te begrijpen en om politiek beter te kunnen handelen. Wie zich sociaal wil engageren kan immers vanuit zeer verschillende rollen en posities aan politiek doen. Vaak is er te veel aarzeling, omdat politiek soms als weerbarstig of ongeloofwaardig wordt ervaren. Toch is zelf ‘aan politiek doen’, doorheen allerlei concrete praktijken waarin burgerschap groeit, een sterke manier om sociaal engagement meer kleur en vorm te geven.

Het handboek is opgebouwd in twee delen. Het eerste deel ‘Fundamenten’ behandelt de belangrijkste elementen om de dynamiek van de politiek te kunnen begrijpen:

- machtsmiddelen;
- maatschappelijke breuklijnen, politieke stromingen en de werking van partijen;
- het democratisch regime, de tegenstelling met autoritaire en... in ons land; het kiesstelsel; de media als vierde macht;
- de samenstelling en de werking van het openbaar bestuur, met specifieke aandacht voor de rol van de ambtenaren;
- de ontwikkeling en de werking van de welvaartsstaat; de crisis en heroriëntering naar de actieve welvaartsstaat;
- de participatie van burgers en de maatschappelijke rol van het middenveld.

Dit eerste deel moet de lezer toelaten om met de nodige basisinzichten het tweede deel aan te vatten, ‘Politieke niveaus’, waarin de politiek meer systematisch en gedetailleerd op verschillende niveaus wordt toegelicht. Voor elk niveau worden bevoegdheden, politieke organen, politieke besluitvorming en de relatie tussen politiek en samenleving toegelicht. We behandelen deze elementen ‘van laag naar hoog’:

- de lokale politiek met nadruk op de werking van het gemeentebestuur en het OCMW;
- de Vlaamse politiek met een focus op de werking van de kabinetten en de ‘bovenbouw’ van adviesraden, steunpunten, ... in de politieke besluitvorming;
- de Belgische politiek met een specifiek accent op de participatie als politiek systeem;
- de Europese politiek met veel aandacht voor de complexe en specifieke Europese besluitvorming en voor de plaats van burgers en belangengroepen in de Europese politiek;
- de mondiale politiek waarin de mondialisering als uitdaging voor staten en sociale bewegingen wordt benaderd.

Mede door de goede zorgen van uitgeverij Academia Press bevat dit handboek enkele tools die de gebruiker helpen bij de verwerking:

- elk hoofdstuk start met een kort info-kader dat de belangrijkste thema’s op een rijtje zet;
- regelmatig wordt een achtergrondtekst als uitdieping bij de tekst voorzien;
- het handboek is doorspekt met voorbeelden;
- kernbegrippen in het boek worden kort uitgelegd in het glossarium achteraan;
- foto’s moeten zorgen voor een verheldering en verdieping van de inhoud;
- de slottekst gaat dieper in op de betekenis van burgerparticipatie in de politiek.

Met dit handboek willen we zeker je kennis en inzicht in politiek en beleid versterken. Intussen mogen we stil hopen dat bij sommigen – liefst bij velen – de politieke interesse mag groeien...

We danken onze voorbije generaties studenten door wie we gaandeweg onze gedachten in dialoog konden opbouwen. We danken uitgever Peter Laroy en zijn medewerker Pieter Borghart van Academia Press voor de verzorgde afwerking. We danken elkaar voor de inhoudelijke uitwisseling en de aangename samenwerking.

10 juli 2015,

Marijke Pruyt, Christophe Timbremont en Bart Van Bouchaute

DEEL

1

FUNDAMENTEN

